

Denna artikel har publicerats i Församlingslyktan/ Houtskärs kapellförsamlings tidning 2/2018

PRÄSTGÅRDARNA I BORGÅ STIFT, del 10

I föregående artikel (del 9) i denna serie ingick en redogörelse över prästgårdssituationen i Domprosteriet. Vi förflyttar oss i denna artikel till Åland, till Ålands prosteri och som samtidigt är det nionde och sista prosteriet i Borgå stift i denna artikelserie. När det gäller hur församlingarna är organiserade (som självständiga församlingar eller som församlingar i en kyrklig samfällighet) visar jag på läget i juni 2018.¹ I fråga om användningen av de återstående prästgårdarna i församlingarnas ägo beskriver jag situationen delvis vid utgången av 2012, till en del i augusti 2016 men också aktuella uppgifter från juni 2018. Det betyder att uppgifterna vad gäller användning av prästgårdarna till vissa delar är något föråldrade. Aktuella uppgifter om prästgårdarnas användning publiceras i en kompletterande artikel i Församlingslyktan i ett senare skede.² När det gäller boendeplikten i prosteriets församlingar visar artikeln på situationen i augusti 2016 och ska till den delen också uppdateras.³ Ett årtal inom parentes invid en specifik prästgård anger prästgårdens ursprungliga byggnadsår.⁴

År 1970 fanns det sexton prästgårdar i Ålands prosteri och lika många självständiga församlingar.⁵ Det var församlingarna Brändö, Eckerö, Finström, Föglö, Geta, Hammarland, Jomala, Kumlinge, Kökar, Lemland, Lumparland, Mariehamn, Saltvik, Sottunga, Sund och Vårdö.⁶ I juni 2018 återstod det tio självständiga församlingar på Åland. Brändö-Kumlinge församling, Eckerö församling, Finström-Geta församling, Hammarlands församling, Jomala församling, Lemland-Lumparlands församling, Mariehamns församling, Saltvik församling, Sund-Vårdö församling, och Ålands södra skärgårdsförsamling.⁷

---

¹ Texten till denna artikel baserar sig huvudsakligen på min högre pastoralavhandling *Prästgårdarna i Borgå stift – en undersökning av utvecklingen för prästgårdarna i Borgå stift åren 1970–2012* (2014), på min kandidatavhandling i träteknologi *Träanvändning och materialval i finska prästgårdar* (2016). Dessutom ingår nytt material från för en tid sedan avslutad forskning, Backström 2018. *Prästgårdens ekonomi, kultur och teologi*. Därtill information från hemsidor som ger aktuell detaljinformation.

² Det har skett en del förändringar när det gäller användningen av prästgårdarna på Åland de senaste åren, också när det gäller boendeplikt.

³ Backström 2016, bilaga 5; Backström 2018, 310.

⁴ Backström 2018, bilaga 3, sida 9.

⁵ Backström 2014, 31.

⁶ Backström 2018, bilaga 17A.

⁷ Backström 2018, bilaga 20; <http://www.borgastift.fi/kontakt/forsamlingarna/> [Läst 05.06.2018].

Samtliga evangelisk-lutherska församlingar på Åland är självständiga församlingar. Omorganisering till kyrklig samfällighet har diskuterats i ett flertal repriser under de senaste åren. Diskussionerna har också förts som en del av en dialog kring minskande av antalet kommuner från nuvarande sexton till fem. I ett sådant sammanhang och organisatorisk förändring skulle också en omorganisering av församlingarna bli tvunget.⁸

Arkitekt Oscar Bomansson uppförde åren 1920–1922 Villa Oscarsberg i Kvarnbo, Saltvik till privatbostad för sin familj. Byggnadens arkitektur och framför allt fasaden och dess konstruktion är speciell. Den påminner med sin oputsade tegelfasad i rött tegel om 1800-talets nygotiska period i Finland. Fasaden har också drag av barock med de välvda tegelutsmyckningarna på huskroppens övre del.⁹ Teglet som använts till huskroppen tillverkades i Lemland, cirka 40 km från Saltvik.¹⁰ Villan inköptes 1962 till prästgård för församlingens behov och efter det såldes den gamla prästgården. Prästgården användes i augusti 2016 som kansliutrymme och bostadsdelen som verksamhetsutrymme.¹¹ Prästgården ligger på en attraktiv plats omgiven av en kilformad tomt med delvis berg i dagen med kyrkan i Saltvik på ett avstånd om cirka 45 meter.¹²

Prästgården i Finström (1899) ägdes av församlingen och kyrkoherden var vid utgången av 2012 bosatt i den. Den gamla prästgården Palmlund på Geta var vid ingången till 1970-talet i privat ägo och det byggdes en ny prästgård 1970 i Westergeta by i Geta kommun. Prästgården på Geta prästgårdslägenhet såldes 2011.¹³ Prästgården i Sund (1788) och på Vårdö (1877) och Östergård lägenhet ägdes av Sund-Vårdö församling.¹⁴ Prästgården i Sund är den äldsta prästgården i Borgå stift som har en fasad av tegel och är rappad med en målad yta.¹⁵ Vid utgången av 2012 var församlingspastorn i församlingen bosatt i prästgården på Vårdö.¹⁶ På

---

⁸ <http://www.borgastift.fi/kontakt/forsamlingarna/> [Läst 05.06.2018]; Backström 2018, 426.

⁹ Backström 2016, 65.

¹⁰ Backström 2016, 67.

¹¹ Backström 2014, 31; Backström 2016, 65–67; Backström 2018, bilaga 3, sida 9.

¹² Backström 2016, 69–70.

¹³ Backström 2014, 31; Backström 2018, bilaga 3, sida 9.

¹⁴ Backström 2018, bilaga 3, sida 9.

¹⁵ Backström 2016, 30.

¹⁶ Backström 2014, 31.

Hammarland ägdes prästgården (1791) på Loviselund lägenhet av församlingen.¹⁷ Prästgården inrymde kansli och bostadsdel. Bostaden var vid utgången av 2012 uthyrd till en privatperson.¹⁸ Prästgården på Fiskars och Gissas (1899) lägenhet på Eckerö var i församlingens ägo och kyrkoherden bodde i prästgården.¹⁹ I Jomala ägdes prästgården (1848) på Sandpark lägenhet av församlingen och i prästgården var församlingens kyrkoherde bosatt i juni 2018 och en del av bostadsytan används som samlingsutrymme.²⁰ I Mariehamn har prästgården (1957) blivit tillbyggd och ombyggd och användes av församlingen som kanslihus.²¹ I Lemland ägdes prästgården (1798) på Skoglund lägenhet av församlingen och kyrkoherden var i juni 2018 bosatt i prästgården och nuvarande kyrkoherden är den trettonde ordinarie kyrkoherden som bor i prästgården. Prästgården har också ett förflutet som högkvarter för kung Gustav IV Adolf under 1808–1809 års krig.²² Sammanslagning av församlingarna Lemland och Lumparland skedde 1971. Prästgården (byggd före 1933) på Åkerkulla lägenhet i Lumparland såldes 1977. På Föglö ägdes den nuvarande prästgården (1960-talet) på Banken lägenhet av församlingen. På Sottunga ägdes nuvarande prästgård (1960-talet) av församlingen. Prästgården användes som församlingsutrymme och som hyresbostad. På Kumlinge fanns en församlingsgård från 1990-talet på Karlsund lägenhet och innehöll kansli, församlingssal och bostadsdel. På Brändö ägdes prästgården (1866) och Vestergård lägenhet av församlingen och användes som församlingshem. På Kökar ägdes prästgården (1966) på Hamnö lägenhet av församlingen och prästgården var uthyrd på fria marknaden.²³

I församlingarnas ägo på Åland fanns i juni 2018 fjorton prästgårdar, en minskning med två prästgårdar sedan 1970-talet. Tre prästgårdar som i detta nu är i församlingarnas ägo är byggda i slutet av 1700-talet, fem prästgårdar från 1800-talet, en prästgård är byggd 1922 och fick vid tidpunkten inte funktionen som prästgård. Fyra prästgårdar är byggda under 1950- och 1960-talet och en församlingsgård byggdes på 1990-talet.²⁴ Det att det har byggts också nya

---

¹⁷ Backström 2018, bilaga 3, sida 9.

¹⁸ Backström 2014, 31.

¹⁹ Backström 2014, 31; Backström 2018, bilaga 3, sida 9.

²⁰ <http://jomala.evl.ax/prastgarden/> [Läst 06.06.2018].

²¹ Backström 2014, 32; Backström 2018, bilaga 3, sida 9; <http://www.mariehamnsforsamling.fi/information-kansli> [Läst 06.06.2018].

²² <http://www.lemland-lumparland.evl.ax/byggnader/prastgarden> [Läst 06.06.2018].

²³ Backström 2014, 32; Backström 2018, bilaga 3, sida 9.

²⁴ Backström 2018, bilaga 3, sida 9.

prästgårdar på Åland visar på att prästgårdarna har varit viktiga i församlingarnas verksamhet, och är det till vissa delar fortfarande.²⁵

I augusti 2016 var det sex kyrkoherdetjänster på Åland som var förenade med boendeplikt. Det var i Brändö-Kumlinge, Eckerö, Jomala, Lemland-Lumparland, Sund-Vårdö och Ålands södra skärgårdsförsamling. Av dessa hade kyrkoherden i Jomala och i Sund-Vårdö personlig befrielse från boende i församlingens prästgård.²⁶ När det gäller en mera detaljerad redogörelse över användningen av prästgårdarna i dagsläget återkommer jag som omnämnts till det i en senare artikel. Jag återkommer också vad gäller boendeplikten för kyrkoherdarna i de åländska församlingarna och dagsläget till den delen i och med att det har skett en del byten av kyrkoherdar de senaste åren i de åländska församlingarna och som eventuellt har medfört behov av förändringar i fråga om boende och boendeplikt i församlingens prästgård. När det gäller organisering av församlingarna har det skett mindre förändringar, främst sammanslagning av två församlingar. Samtliga församlingar är fortfarande självständiga och hör inte till någon kyrklig samfällighet.²⁷

Harry Sanfrid Backström, teologie doktor och kyrkoherde i Väståbolands svenska församling

---

²⁵ Se Backström 2018 och framför allt kapitel 6 samt avhandlingens Epilog.

²⁶ Backström 2016, bilaga 5.

²⁷ Se Backström 2018.